

Schrijfvaardigheden in crisis?

Schrijfvaardigheden van leerlingen gaan achteruit, en dat is een reden tot bezorgdheid voor leraren. Volgens de Peiling Nederlands (lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs) uit 2018 worstelen veel leerlingen met het schrijven van begrijpelijke en gestructureerde teksten. Het rapport toont bijvoorbeeld aan dat slechts 59 procent van de leerlingen aan het eind van het lager onderwijs erin slaagt om een verslag te schrijven met een duidelijk tekstdoel. In dit artikel ga ik dieper in op mogelijke oorzaken van het ondermaatse schrijfniveau en geef ik 10 evidence-based tips voor een betere schrijfstructuur.

Fien De Smedt

Over de auteur

FIEN DE SMEDT

is als postdoctoraal onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep Taal, leren, innoveren van de vakgroep Onderwijskunde (Universiteit Gent).

WAT ZIJN MOGELIJKE OORZAKEN?

Op basis van theoretisch en empirisch onderzoek zijn er drie mogelijke redenen waarom leerlingen zoveel moeite hebben met schrijven.

1. Schrijven is moeilijk

Een van de redenen waarom leerlingen het schrijven van teksten zo moeilijk vinden, is dat je als schrijver een beroep moet doen op verschillende cognitieve vaardigheden en strategieën. Om een tekst te schrijven, moet een leerling bijvoorbeeld kennis hebben over het onderwerp, over basisschrijfvaardigheden zoals spelling en handschrift beschikken en in staat zijn om de tekst te plannen en te reviseren. Voor beginnende schrijvers aan het einde van het lager onderwijs kan het beheren van dit alles echter zorgen voor een *cognitive overload*. De capaciteit van het werkgeheugen is beperkt en wordt voornamelijk ingezet voor basisschrijfvaardigheden zoals correcte spelling en leesbaar handschrift, waardoor er weinig ruimte overblijft voor denkvaardigheden van hogere orde tijdens het schrijven, zoals het plannen van het schrijfproces of het detecteren en oplossen van problemen in de tekst.

2. Leerlingen schrijven weinig

Een andere reden waarom leerlingen moeite hebben met schrijven, is omdat ze te weinig kansen krijgen om hun schrijfvaardigheden te ontwikkelen. Uit de Peiling Nederlands blijkt dat slechts 23 procent van de leraren in het lager onderwijs wekelijks schrijfopdrachten geeft aan leerlingen. Bovendien blijken er grote verschillen te bestaan tussen leraren. Sommige leraren besteden slechts 15 minuten per week aan schrijven, terwijl anderen maar liefst 350 minuten per week aan schrijfvaardigheid spenderen. In Vlaanderen krijgen leerlingen gemiddeld slechts één lesuur per

week de tijd om een tekst van minimaal één paragraaf te schrijven. Het gebrek aan schrijfkansen kan dus een belangrijke reden zijn waarom leerlingen moeite hebben met schrijven.

3. Schrijfinstructie moet beter

Een laatste mogelijke reden waarom leerlingen worstelen met schrijven heeft te maken met de kwaliteit van het schrijfonderwijs. Zo blijkt uit onderzoek dat leraren nog heel sterk de nadruk leggen op het aanleren van basisschrijfvaardigheden zoals spelling aan het eind van het lager onderwijs. Binnen de weinige tijd die aan schrijven besteed wordt, ligt de focus dus voornamelijk op de basis en is er minder ruimte voor expliciete instructie van schrijfstrategieën waarbij leraren modelleren waarom, wanneer, en hoe je teksten kan plannen, schrijven en reviseren. Onderzoek toont nochtans aan dat dergelijke expliciete strategie-instructie, waarbij leraren concrete handvatten aanreiken om het complexe schrijfproces aan te pakken,

de *cognitive overload* bij leerlingen helpt te verminderen.

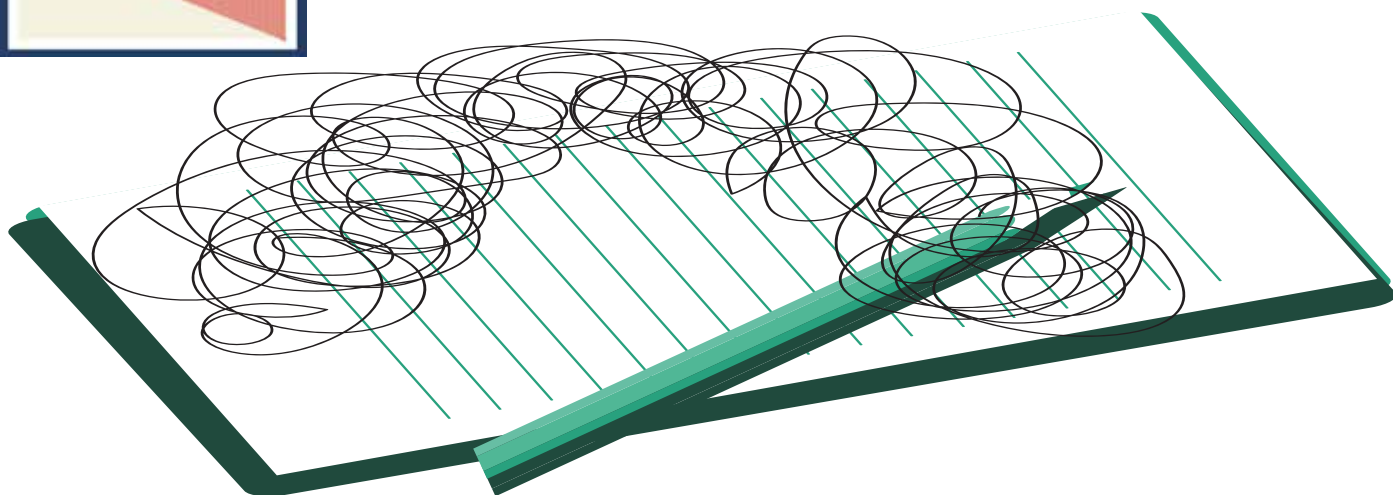
WAT KUNNEN WE DOEN?

Schrijfvaardigheid is geen aangeboren vaardigheid waarover je al dan niet beschikt. Dat betekent dat iedereen kan leren schrijven, op voorwaarde dat de schrijfinstructie kwaliteitsvol is. Op basis van onderzoek hebben we een goed zicht op welke schrijfinstructiepraktijken effectief zijn om leerlingen te ondersteunen in hun ontwikkeling tot vaardige schrijvers. Een meta-analyse (dat is een kwantitatieve overzichtsstudie) laat tien evidence-based schrijfinstructiepraktijken zien om schrijfvaardigheden van leerlingen in het lager onderwijs te bevorderen. Hoe groter de effectgrootte, hoe krachtiger de schrijfinstructiepraktijk. Op basis van dit overzicht presenteer ik tien evidence-based tips voor een betere schrijfinstructie.

Schrijfinstructiepraktijk	Effectgrootte
Extra tijd inplannen voor schrijven	0.30
Peerfeedback	0.37
Gebruik van word processor	0.47
Brainstormactiviteiten voor het schrijven	0.54
Expliciete instructie geven over basisschrijfvaardigheden	0.55
Expliciete instructie geven over tekststructuur	0.59
Doelen vooropstellen met betrekking tot het schrijfproduct	0.76
Feedback van een volwassene	0.80
Collaboratief schrijven	0.89
Expliciete instructie geven over schrijfstrategieën	1.02

TIEN EVIDENCE-BASED TIPS VOOR EEN BETERE SCHRIJFINSTRUCTIE

1

Voorzie extra tijd voor schrijven om de schrijfkansen van leerlingen te vergroten. Zorg voor functionele schrijfopdrachten waarbij de teksten van leerlingen ook daadwerkelijk worden gelezen. Je kan bijvoorbeeld de teksten van leerlingen bewaren in schrijfportfolio's die vrij te raadplegen zijn in de klas.

2

Laat leerlingen elkaars teksten lezen en feedback geven aan elkaar. Geef duidelijke richtlijnen mee, zodat leerlingen weten wat ze kunnen aangeven: 'dit vind ik goed in de tekst', 'dit kan beter', 'dit is mijn tip voor jou'. Misschien kan je de teksten ook anonimiseren, zodat leerlingen minder geremd zijn in hun feedback?

3

Leerlingen kunnen gemakkelijker hun tekst reviseren als ze gebruik kunnen maken van een tekstverwerker. Er is ook heel wat software beschikbaar om de *cognitive load* van leerlingen te verminderen. Denk bijvoorbeeld aan een spellingchecker of voorleessoftware. Let wel op: leerlingen laten schrijven met een tekstverwerker is enkel effectief als leerlingen kunnen typen.

4

Voorzien brainstormactiviteiten vóór het schrijven door leerlingen bijvoorbeeld tekeningen te laten maken vooraleer ze een verhaal schrijven of door hen informatie te laten opzoeken en verzamelen op het internet. Zo kan je leerlingen ondersteunen in het verzamelen en organiseren van hun schrijffideeën voordat ze een eerste tekstversie uitschrijven.

5

Om goed te kunnen schrijven, moeten leerlingen beschikken over basis-schrijfvaardigheden zoals een leesbaar handschrift of typvaardigheden en spellingvaardigheden. Hoe meer die geautomatiseerd zijn, hoe meer ruimte er vrij is in het werkgeheugen om schrijfvaardigheden van hogere orde toe te passen, zoals plannen en reviseren.

6

Geef expliciete instructie over hoe verschillende tekstgenres of tekstsoorten zijn opgebouwd en gestructureerd. Dat kan bijvoorbeeld door modelteksten te bekijken en te bespreken.

7

Stel duidelijke en specifieke doelen voorop in de schrijfopdrachten. In plaats van de meer algemene instructie 'Schrijf een argumentatieve tekst en overtuig de lezer' kan je specifieke doelen met betrekking tot de tekst meegeven in de schrijfopdracht. Bijvoorbeeld: 'Overtuig de lezer van jouw standpunt door 3 argumenten uit te werken. Weerleg ook 1 tegenargument in jouw tekst'.

8

Geef niet enkel feedback op spelling en grammatica. Ga ook in dialoog met de leerling over het doel, de inhoud en de structuur van de tekst.

9

Door leerlingen samen te laten plannen, schrijven of reviseren worden de interne denk- en leerprocessen geëxternaliseerd en wordt metacognitieve reflectie bij leerlingen gestimuleerd. Laat leerlingen niet zomaar samen schrijven: voorzie duidelijke afspraken en richtlijnen in hoe ze het samenwerken kunnen aanpakken, bijvoorbeeld door rollen te verdelen.

10

Ondersteun leerlingen zodat ze vaardige en strategische schrijvers kunnen worden. Benadruk het belang van strategieën zoals plannen en reviseren en modelleer wanneer en hoe leerlingen deze strategieën kunnen toepassen. Reflecteer ook samen met de leerlingen over hun schrijfproces en -product.

Meer lezen?

De Smedt, F., & Van Keer, H. (2017). *Het openbreken van een black box: schrijven en schrijf-instructie in het Vlaamse lager onderwijs*. Pedagogische Studiën, 94(4), 254-282.

Graham, S., McKeown, D., Kiuahara, S., & Harris, K. (2012). *A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades*. Journal of Educational Psychology, 104(3), 879-896. <https://doi.org/10.1037/A0029185>

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2019). *Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018*.

